

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

KOMISIJA ZA VARSTVO GORSKE NARAVE

Dvorakova 9, p. p. 214
1001 Ljubljana

TEČAJ ZA VARUHA GORSKE NARAVE

SEMINARSKA NALOGA

Macesen Špičko pripoveduje

Mentorica: **Marjeta Keršič Svetel**
Avtorica naloge: **Polona Pegan**
Naslov avtorice: **Zupanova ul. 5, 4208 Šenčur**
E-mail: **polona.pegan@gmail.com**

Kraj in datum: **Šenčur, 19.8. 2013**

Kazalo

1 UVOD	3
1.1 Namen in cilji.....	4
2.1 Kulisa zgodbe	5
2.2 Okolica	6
2.3 Macesen Špičko pripoveduje	7
2.4 Pravljična pot po Planini na Kraju	15
3 ZAKLJUČEK.....	16
4 VIRI IN LITERATURA	17
PRILOGA: PREDSTAVITEV LIKOV V SLIKI	18

Planina na Kraju pozimi

1 UVOD

Komno, točneje Planino na Kraju, obiskujem že od malih nog – prvič sem to obsežno planoto obiskala pri petih letih, zadnjih nekaj let pa jo obiskujem v zimski in poletni preobleki. Njena lepota me vedno očara, naj si bo v slepeči belini pozimi ali v pisani poletni obleki.

Priznam, da kot otrok nisem rada hodila na Komno, saj ovinkaste muljaterne kar ni in ni hotelo biti konca. Ko smo enkrat prispeli do koč, pa sta bila napor in dolgočasna pot poplačana. Z leti se je to spremenilo – pot ni več dolgočasna, ampak mine kot bi mignil, saj je postala moja stara znanka, na kateri poznam vsak ovinek in razglede, ki se odpirajo ob poti. In ko zagledam Dom na Komni, vem, da sem doma.

Občutek domačnosti me namreč spremlja vedno, ko dopustujem na dobrih 1500 metrov visoki planoti, ki se deli na Spodnjo Komno, nad katero se dvigujejo Spodnje Bohinjske gore, kralj katerih je Tolminski Kuk, Lepo Komno, nad katero se vzpenja osamljena Lanževica in Zgornjo Komno, nad katero se dvigajo brezpotni Čelo, Travnik in Plaski Vogel.

Med letošnjim junijskim dopustovanjem sva z očetom srečala gospoda, ki je rekel: »Če je v nebesih tako lepo, kot tu gor, potem nam ne bo hudega.« S tem se popolnoma strinjam, saj je Komna zame gorski raj, kjer napolnim baterije, se sprostim in uživam v brenčanju takih in drugačnih žuželk, vonju borovcev in gorskih rož ter razgledih na bližnje gore, ki ob jasnih poletnih dnevih jemljejo dih. Tu najdem tišino in spokojni mir, ki ju v dolini vedno pogosteje pogrešam. In sem se z veseljem vračam, saj te to doživetje, ta spokojnost, ta fantastična lepota narave, preprosto zasvoji.

Na Komni je nekaj čarobnega in spokojnega, je kot stara mama, ki je vedno vesela mojega obiska in ki me vedno rada sprejme v svoj objem. S to neopisljivo lepoto gorske narave si napolnim dušo, telo pa nahranim s številnimi turami na bližnje in dalje gore ter jezera, ki jih vedno popestri kakšna zanimiva prigoda. Zato me niti ne čudi, da je bila Komna po stari legendi v davnih časih kraljestvo Zlatoroga, katerega zlati rogovi so ključ do bajnih zakladov, ki naj bi bili zakopani nekje pod Bogatinom. Še danes se poznajo brazde, kjer so ljudje kopali in iskali zaklad, a ga do danes še niso našli. Dvomim, da se pod Bogatinom res skriva zaklad, vem pa, da ima bajka o Zlatorogu simbolni pomen.

Nesrečno zaljubljen trentarski lovec iz bajke, ki ga je pohlep po zakladu stal življenja, nam mora biti v poduk in spodbudo, da bomo gojili spoštljiv odnos do gora in neokrnjene gorske narave. Lahko bi rekli, da je Bogatin simbol za planinca ali gornika, ki gorsko naravo gleda in doživlja s srcem, njegov zaklad pa so spomini in mir, ki ga doživlja ob občudovanju lepote gorske narave (Poljanec 2008, 56). In to je neprecenljivo.

Zaradi čudovite narave, ki me vedno znova očara, bogate zgodovine in mističnosti Komne sem se odločila, da tudi sama napišem zgodbo o življenju na Planini na Kraju nekoč in danes ter njenih prebivalcih. Vendar to ne bo tipična zgodba, ki jo bo pripovedoval »oča Joža«, ampak bo glavni junak nekdo, ki že desetletja, mogoče celo stoletja živi na planini ter opazuje življenje na planini. Zgodba bo tudi poučna, saj bodo posameznim poglavjem sledila vprašanja in naloge, s katerimi bodo otroci dopolnili knjižico **Macesen Špičko pripoveduje**.

1.1 Namen in cilji

Namen moje seminarske naloge je na poučen način predstaviti del bogate flore in favne Planine na Kraju, njeno zgodovino, o kateri pričajo številne ruševine na planini, ter spodbuditi ljudi k ohranjanju in varovanju gorske narave. To bom poskušala doseči s poučno zgodbo, ki jo pripoveduje stari macesen, z malo pomoči in posluha Triglavskega narodnega parka pa bi rada uredila tudi krožno pravljíčno pot po Planini na Kraju.

Cilji:

- Predstavitev najbolj tipičnih rastlin in živali, ki jih najdemo na Planini na Kraju.
- Predstavitev zgodovine planine, predvsem pastirstva in Soške fronte.
- Seznanitev z zavarovanimi rastlinami.
- Seznanitev s planinskim bontonom.
- Spodbujanje radovednosti in pristnega doživljanja narave.
- Spodbujanje želje po učenju in raziskovanju gorske narave – s pomočjo vprašanj in nalog pri posameznem poglavju.
- Spodbujanje spoštljivega odnosa do gorske narave ter naravne in kulturne dediščine.
- Izdaja knjižice **Macesen Špičko pripoveduje**, ki bo opremljena tudi z zemljevidom. Knjižico bo za simbolično ceno možno kupiti v Domu na Komni in Koči pod Bogatinom.
- Oblikovanje krožne pravljíčne učne poti, ki bo primerno (diskretno) označena z majhnimi količki (mogoče postavitev manjših klopi).

Zgodba macesna Špička je v prvi vrsti namenjena mlajši populaciji, ne dvomim pa, da se bodo skozi zgodbo ter posamezne naloge in vprašanja, ki sledijo vsakemu poglavju, (ne)kaj novega naučili tudi starejši.

Pogled na planino skozi veje macesna Špička

2 ZGODBA

Preden nas macesen Špičko posrka v svoj pravljichen svet, je prav, da spoznamo »prizorišče« zgodbe, saj bo v sami zgodbi omenjenih nekaj stvari in zgradb iz zgodovine Planine na Kraju. Spoznali bomo tudi nekaj Špičkovih sosedov – rastlin in živali ter posebno skalo, ki sem jih poosebila, obdržali pa bodo svoje dejanske lastnosti in videz.

2.1 Kulisa zgodbe

Zgodba je omejena na Planino na Kraju, ki ima osrednjo lego na prehodu s Spodnje na Lepo Komno. Na njej stoji Koča pod Bogatinom, ki jo oskrbuje PD Srednja vas v Bohinju. Kočo je leta 1932 zgradila Bohinjska podružnica SPD na temeljih nekdanje avstrijske vojaške bolnišnice, v kateri so zdravili lažje obolele in ranjene vojake v bojih na Krnu v 1. svetovni vojni (Soški fronti).

Oficirski dom

V zgodnji jeseni 1915 je na planini zrasla največja oskrbovalna baza v Bohinju z imenom Erzherzog Eugen Lager – poimenovali so jo po nadvojvodi Evghenu, komandantu jugozahodne fronte. V varnem zaledju, zunaj dosega topov, so zrasle lične, skoraj preveč razkošne stavbe (Benedik in Butkovič 1990, 20) – zidanih in lesenih objektov je bilo preko dvajset. Največ stavb je pripadalo vojaški bolnišnici Feldspital, v severnem delu baze sta stala oficirski dom in oficirska menza, poleg je bila lesena kapelica, vzhodno pa je bila žičniška postaja, ob njej pa pekarna. Na planini so še danes vidni ostanki nekaterih zgradb (bolnica, oficirski dom, kasarne). Poleg Koče pod Bogatinom so na planini še tri stavbe, ki so večinoma preurejene iz nekdanjih pastirskih stanov. Na Planini na Kraju se je pred vojno in po njej paslo krave, pastirji so izdelovali sir in druge mlečne izdelke. V eni od stavb je ohranjena sirarska žičnica, v steno pa je vgrajen kotel za izdelavo sira.

Planina je križišče poti, saj se iz nje lahko odpravimo proti bližnji planini Govnjač, kjer je prav tako veliko ostankov nekdanjih vojaških zgradb, zadnja dve leti pa na njej ponovno pasejo. Lahko se odpravimo tudi proti Lepi Komni in naprej do Lanževce ali

Planine za Skalo oziroma proti Bogatinskemu sedlu in naprej do Krnskih jezer in Krna. V bližini se nahaja tudi Dom na Komni, ki ga upravlja PD Ljubljana-Matica, do njega pa je 15 minut zložne hoje.

Planina na Kraju leta 1915/16

Planina na Kraju danes

2.2 Okolica

Planota Komne, ki leži v Triglavskem narodnem parku (TNP), je obkrožena z visokimi gorami. Na vzhodni strani vidimo Dom na Komni; na jugu objemajo planoto Spodnje Bohinjske gore - lepo vidimo vrhove Podrte gore, Tolminskega Kuka, Velikega

Bogatina oziroma Mahavščka in Bogatina; na zahodni strani je Bogatinsko sedlo, pred njim dolina Gracija, nad njo pa Srednji vrh iz masiva Lanževica; pogled na severno stran zakriva bližnji rob nad Planino na Kraju, prek katerega gre pot v Dolino Triglavskih jezer.

Komna je poznana po številnih vrtačah, v katerih predvsem pozimi nastanejo mrazišča – na dnu vrtače se zadržuje mrzel zrak, ki doseže tudi do 40 stopinj pod lediščem. V mrazišču na Lepi Komni je bilo izmerjenih rekordnih - gre za neuraden rekord, - 49,1 stopinj Celzija.

Planina na Kraju s Spodnjimi Bohinjskimi gorami v ozadju

2.3 Macesen Špičko pripoveduje

Stran 1

»Rana ura, zlata ura,« je navsezgodaj zjutraj vzkliknil macesen Špičko in pretegnil svoje dolge zelene veje. »Kaže, da bo danes lep sončen dan. Take imam najraje, saj je ob lepih dnevih na naši planini vedno živahno.« Špičko prebiva na Planini na Kraju, ki leži na Komni nad Bohinjem. Planota Komna je del mogočnega gorstva, ki ga imenujemo Julijske Alpe – najvišji vrh pa je mogočni očak Triglav. Planino odlikuje čudovita narave, pisane rože, zanimive živali in pestra zgodovina. Več nam bo o planini in svojih sosedih povedal kar Špičko. Pa mu prisluhnimo.

Vprašanje: Kako visok je Triglav?

Stran 2 in 3

Pozdravljeni otroci. Moje ime je Špičko in sem že precej star macesen – tako star, da niti ne vem, koliko let točno imam. Vem pa, da že desetletja kljubujem slabemu vremenu, dežju in strelam, mrzlim zimam ter vročim poletjem. Moje iglice so špičaste, spomladi in poleti so svetlo zelene barve, jeseni pa se počasi prebarvajo v mešanico rumene, oranžne in rjave barve. Pozimi me malo zebe, saj takrat odvržem iglice. Komaj čakam na pomlad, ko ponovno ozelenim, vedno topleje je, pa tudi snega ni več tako veliko. Veje mi krasijo majhni storžki, ki teknejo nekaterim pticam.

Naloga: Po čem misliš, da je dobil Špičko svoje ime? Nariši ga!

Stran 4 - 7

Kako lep pogled je to – prvi sončni žarki so pokukali izza mogočnih gora in sedaj nežno božajo našo prelepo planino. Že davno tega so na Planini na Kraju pasli govedo, pa tudi konje. Iz doline so prignali živino, da je popasla planino, pa tudi trava je bila tu gori boljša. Travo v dolini so pokosili, saj so jo potrebovali za hranjenje živine pozimi. Včasih namreč ni bilo koruze, ovsa in silaže, s katerimi bi pozimi hranili živino, tako kot to počno kmetje sedaj. Na planini je stalo več pastirskih koč oziroma stanov, kjer so pastirji iz mleka pridelovali sir, maslo in skuto.

Vmes je nastopilo obdobje Soške fronte, ko so se naši pogumni vojaki bojevali na Krnu in Batognici ter njuni okolici. Soška fronta je bila del bojišča, ki je v prvi svetovni vojni potekala med italijansko in avstro-ogrsko vojsko od Rombona do Tržaškega zaliva. Prva svetovna vojna pa je bila vojaški spopad, v katerem so se borile predvsem evropske države, kasneje pa so se v spopad vključile tudi Združene države Amerika – od tod tudi ime svetovna vojna. No, meni to obdobje prav nič ni bilo všeč in komaj sem čakal, da bodo spopadi minili ter da se bo življenje na planini vrnilo v ustaljen ritem.

Na Planini na Kraju je bila v času Soške fronte oskrbovalna baza, ki jo je sestavljalo več kot dvajset zidanih in lesenih objektov. Sem so prišli vojaki, ko so bili oboleli ali ranjeni, saj je tu stalo več bolnišničnih stavb. Ena od njih je sedaj spremenjena v planinsko koč, ki jo vidite tamle čez na hribčku in se imenuje Koča pod Bogatinom. Ostanke ene izmed bolnišnic pa so vidni nasproti Koče pod Bogatinom ob poti. Poleg je nekoč stala kapelica, kjer so se vojaki udeleževali maš.

Tamle spodaj v dolinici so stale vojaške zgradbe, v katerih so živeli vojaki, imenovale pa so se kasarne. Levo od tu, na onem hribčku nad razpotjem z rdečim kažipotom je nekoč stal razkošen oficirski dom. Ko si ga boste ogledali, dobro pogledajte pod noge,

saj so barvne ploščice, ki so nekoč krasile to stavbo, še danes dobro vidne. Tam zadaj, poleg ravnice, kjer so nekoč šotorili, so imeli vojaki v ledeni jami spravljeno meso in drugo pokvarljivo hrano. Danes se je jama že precej posedla, tako da vstop vanjo ni več možen, pa tudi vhod je že precej zaraščen. Prav veliko danes res ni videti, včasih pa je bila planina kar živahna in poseljena.

Vprašanje: Kaj so iz mleka pridelovali pastirji?
Koliko stavb je v času Soške fronte stalo na Planini na Kraju?

Stran 8 - 9

Že zelo dolgo tega, pred več milijoni let, je bilo tu morje. Na mestu, kjer stojite, je bilo včasih morsko dno. Verjetno se sprašujete, kako je mogoče, da je morje splezalo tako visoko. Morje ni splezalo, le morsko dno se je dvignilo. Nato pa so se s pomočjo zapletenih geoloških procesov iz morja dvignile gore, ki danes sestavljajo verigo Julijskih Alp. Morje je od tu odteklo, v kamninah pa še vedno najdemo številne fosile oziroma okamenle ostanke rastlin in živali. Ne verjamete? Vidim, da vas ne morem kar tako potegniti za nos. Vendar je res. Če mi ne verjamete, se lahko na lastne oči prepričate – tam zadaj, v tisti globeli boste našli skalo, v kateri so še danes dobro vidni okameneli ostanki školjk srčaste oblike, ki so nekoč plavale v gromozanskem oceanu. Te prisrčne školjke so dokaz pestre geološke zgodovine Julijskih Alp, skozi katere poteka tudi Slovenska geološka pot.

Naloga: Oglej si skalo, nato pa nariši, kar si videl.

Stran 10

Komna je poznana tudi po razgibanem površju, ki ga lahko občudujete povsod okoli vas. Sestavljajo ga številne manjše in večje vdolbine oziroma jame, ki jih imenujemo vrtače. Na dnu teh vrtač se predvsem pozimi zadržuje zelo mrzel zrak in takrat nastanejo mrazišča. Če se od tu odpravite po Lepi Komni, boste v dobre pol ure prišli do mrazišča, ki se imenuje Luknja in kjer je bilo izmerjenih rekordnih -49,1 stopinj Celzija. Uf, to pa je mraz, kajne? Drugo zelo znano mrazišče je na bližnji planini Govnjač, kjer se ponovno pasejo krave.

Vprašanje: Kaj je mrazišče? Kaj bi naredili, da vas pozimi na Komni ne bi zeblo?

Stran 11

Komna je poleg razgibanega površja, vrtačah in mraziščih poznana tudi po dveh nevarnostih. Prva je gosta megla, ki se predvsem jeseni prav zahrbtno in kar naenkrat spusti nad planoto. Megla je nevarna, ker se v njej lahko izgubite, zato morate biti pazljivi pri pohajkovanju tu naokoli. Druga nevarnost pa so plazovi pozimi. Plaz nastane, kadar se odtrga del snežnega pobočja, ki se nato skotali v dolino ter zasuje in podre vse, kar mu stoji na poti. Jaz rastem na mestu, kjer me plazovi ne dosežejo in me zato ne morejo podreti. Pozimi nikoli ne smete hoditi sami v hribe, ampak vedno v družbi in primerno opremljeni z lavinsko žolno, lopato in sondo. S temi pripomočki lahko najdemo nekoga, ki ga je zasul plaz. Vedno je potrebno preveriti, kakšno so vremenske in snežne razmere, da vas slučajno ne presenetita megla ali plaz.

Vprašanje: Zakaj sta megla in plaz nevarna?

Stran 12 – 15

O, poglej, koga vidim, gorsko siničko Maričko.

Živijo, stric Špičko! Kako si kaj?

V redu sem sinička Marička, uživam v sončnem dnevu. Pa ti, kje si se potepala?

Nisem bila daleč, tam čez sem iskala žuželke, saj je zajtrk najpomembnejši obrok dneva. Vendar je bil ulov bolj slab, tako da se bom odpravila naprej, saj sem še vedno lačna. Ustavila sem se le toliko, da te pozdravim in zaželim lep dan.

Hvala Marička, zelo lepo od tebe. Lep dan tudi tebi.

Adijo, Špičko, se kmalu spet vidiva.

Nasvidenje, Marička. Pa uspešen lov ti želim.

Sinička Marička je le ena izmed mojih številnih prijateljev, ki prebivajo v bližini. Marička je velika okoli deset centimetrov. Njeno perje je na zgornji strani sivkasto rjavo, na glavi, zatilju in podbradku motno črno, spodaj umazano belo do sivo, na bokih smetanasto rjavo in pod vratom sivo črno. Kljun je črn, peruti zaobljene, noge pa so temne. Marička ni tako pisana, kot siničke v dolini, saj ima zaradi plenilcev varovalno barvo. Je zelo prijazna ptička in vedno sem vesel, kadar me obišče in polepša dan s svojim lepim petjem.

Večja nadloga je planinska kavka Zgaga, ki me rada prestraši s glasnim kra-kra. Ravno zadremam, pa prileti Zgaga in se mi zadere na uho. Nekaj časa sem hud nanjo, vendar sva kmalu spet prijatelja, saj mi pove veliko zanimivega. Zgaga leta okoli najvišjih vrhov naših gora, zato vidi veliko novega in neobičajnega. Pravi, da sedaj že ljudje letajo po zraku, le kdo bi si mislil. Ljudi se prav nič ne boji, saj jo radodarno hranijo s hrano iz nahrbtnika. Rada se zadržuje okoli planinskih koč, kjer brska po smeteh. Prepoznamo jo po črnem perju in rumenem kljunu. Enkrat ji bom že vrnil za njeno strašenje.

Naloga: Kako misliš, da se sinička Marička oglašča?

Kaj Zgagi iz nahrbtnika najbolj tekne? Nariši obe ptici!

Stran 16 - 18

Pppsssttt, otroci, Špičko je malo zadremal, zato lahko del njegove zgodbe povem jaz. Ime mi je Ruško in tako kot Špičko spadam med iglavce, točneje med borovce, najbolj pa sem poznan pod imenom ruševje. Sem Špičkov sosed in dober prijatelj. Čeprav imava oba iglice, sva dokaj različna. Špičko je visok, jaz pa se držim bolj pri tleh, njegove iglice so bolj svetlo zelene in tanke, moje pa bolj temne in debele. Jaz za razliko od Špička svojih iglic ne odvržem, ampak me grejejo in varujejo celo leto. Še preden iz mojih cvetov nastanejo storži, ljudje pogosto nabirajo moje vršičke, ki jih namočijo v sladkorju, nato pa sok, ki nastane iz tega, uporabljajo, kadar zbolijo.

Špičko je res pravi prijatelj, vedno pomaga meni ter drugim rastlinam in živalim s svojimi modrimi nasveti ter nas zabava s številnimi zgodbami. Je pa strašno skromen, poleg tega zelo veliko ve, vendar se s tem nikoli ne hvali. Vsi na planini ga imamo radi, saj za vsakogar najde čas in prijazno besedo. Hhhmmm, ne vem, ali vam je že povedal zgodbo o Podrti gori, ki jo vidite tamle čez, in tem, kako je dobila svoje ime? Še ne! Potem pa jo kar jaz povem. Nekoč je bila lepa gora, ki je želela biti najvišja med našimi gorami. Bila je zelo prevzetna in ošabna, saj je želela biti višja celo od Triglava. Zato se je napihovala in napihovala, dokler se zaradi svoje ošabnosti ni razpočila in se podrla. Od tod je dobila ime Podrta gora. Nauk te zgodbe je, da je skromnost lepa čednost in da ni lepo biti ošaben in prevzetan.

Špičko pozna veliko dobrih zgodb, med drugimi tudi tisto o Zlatorogu. Oooo, mislim, da se ravno prebuja. Jaz vas zapuščam in prepuščam pripovedovanje zgodbe naprej Špičku, saj je tudi mene vse to govorjenje utrudilo in bom malo zadremal.

Vprašanje: Ali med gorami, ki jih vidiš, če se ozreš proti planini Govnjač, prepoznaš Podrto goro?

Stran 19 - 20

Aaaaaaaa, kako se je prilegel tale opoldanski spanec. Sedaj sem pa spet spočit in lahko nadaljujem s pripovedovanjem svoje zgodbe. Naj vam povem še nekaj o svojih sosedih. Poleg siničke Maričke me redno obiskuje tudi lis...

Sik-sik sik-sik sik-sik. Pozdravljen Špičko. Tako zelo mi je vroče, pa sem se prišel ohladit v tvojo prijetno senco. Saj ne zameriš, kajne?

Pozdravljen Polde. Seveda ne zamerim, v moji senci si vedno dobrodošel, pa saj to že veš. Jaz se te ne bojim tako, kot nekateri ljudje.

Ko bi ljudje vedeli, da se jih jaz veliko bolj bojim, kot oni mene in če se le da, se jim umaknem s poti. Nobenemu ne želim nič slabega, ljudje se me bojijo že zaradi videza. Kaj pa jaz morem, če nimam nog, če se zvijam, ko se premikam in če moj hrbet krasi čuden cik-cak vzorec. In ker spadam med plazilce, si moram telesno temperaturo uravnavať s sončenjem na skalah in hlajenjem v prijetni senčki. Pozimi, ko je mraz, otrpnem in celo zimo prespim. Pa tudi sedajle se bom zvil pod tole vejo in malo zadremal.

No, otroci, ste že ugotovili, katera žival je Polde. Naj vam malo namignem - gre za eno izmed strupenih kač, ki je pogosta prebivalka naših gora.

Stran 21 - 22

Preden me je zmotil Polde, sem vam želel povedati, da me redno obiskuje tudi lisička Zvitorepka, ki je prava lepotica. Ima lep rdeče rjav kožuh, po trebuhu je skoraj bela, pa tudi njen košat rep je na koncu bel. Rada pohrusta kakšno miško, na koncu pa se posladka še z žuželkami. Je zelo prebrisana in prava mojstrica skrivanja, tako da jo ljudje le redko opazite. Ne vem, kje danes hodi. Mogoče jo je zadržal kakšen lisjak.

Bolj poredko me obišče tudi medved Godrnjavko, ki kar naprej nekaj godrnja, saj je vedno lačen. Večinoma se prehranjuje z rastlinsko hrano in manjšimi živalmi. Zimo predrema v brlogu, kjer mu je prijetno toplo, samice pa v tem času skotijo mladiče. Godrnjavko mi je povedal, da bi človeka napadel le, če bi se moral pred njim braniti, kadar bi bil ranjen, ali če bi se bal za svoje mladiče. Da pa ga slučajno ne zamenjate za velikega svizca, naj povem še, da je rjav in kosmat z velikim gobcem in majhnim repom ter ostrimi kremplji. V dolžino meri od 160 do 260 centimetrov, tehta od 200 do 400 kilogramov, živi pa lahko do 35 let.

Vprašanje: Kje misliš, da se je zadržala lisica Zvitorepka?

Kaj bi ti pripravil Godrnjavku za kosilo, da ne bi bil več tako lačen?

Stran 23 - 24

Vedno pogoste pa tamle čez videvam tudi alpske svizce. To pa so smešne živali. Vedno me spravijo v smeh s svojimi vragolijami. Pojejo veliko trave, še posebej jim tekne detelja, tako da so sedaj že kar lepo porejeni, so pravi mali debeluški. Vse poletje se pridno hranijo, da se oskrbijo z zadostnimi zalogami tolšče, ki jim omogoča, da prebrodijo dolge zimske mesece. Prepoznamo jih po predirnem žvižgu, s katerimi opozorijo druge svizce na nevarnost. Ob tem se hitro poskrijejo v rove,

nato pa preteče kar nekaj časa, da si spet upajo na plano. Svizec je sorodnik veverice, v dolžino pa doseže dobrega pol metra. Ima zelo kratke uhlje, rep je dolg, kosmat in temno obarvan, telo je čokato in običajno svetlo rjave barve.

Oblaček: Ali ste vedeli, da je svizec z ozemlja Slovenije izginil že v davnini in da so ga leta 1953 začeli ponovno naseljevati, od takrat pa se je v Julijskih Alpah že močno namnožil.

Stran 25 - 27

Kako lepo diši pri nas. Ali vohate? Tamle diši materina dušica, poleg vonja pa jo prepoznamo tudi po lepih vijoličnih cvetovih, ki rastejo nizko pri tleh. Malo naprej svoje rumene cvetove soncu nastavlja alpski ranjak. Zaradi njunih zdravilnih učinkovin ju ljudje radi nabirate in iz njiju pripravljate čaje, ki vam pomagajo proti prehladu. V primerjavi z njima pa ima zelena čmerika ravno nasprotno učinke – je namreč zelo strupena, zato se je ne dotikajte in jo ne trgajte. Visoka je od 60 do 150 cm in ima zelene cvetove, raste na vlažnih travnikih in gozdovih v višjih legah. Prav tako zelo strupena je ozkolistna preobjeda, ki zraste do enega metra, ima čudovite modre cvetove, ena pa raste nedaleč od mene. Ali jo najdete? Je zelo lepa roža, zato jo ljudje radi nabirate, vendar ne veste, da je strupena. Poleg tega je endemit, kar pomeni, da raste samo na določenem področju, torej v Julijskih Alpah, drugod pa je ne boste našli.

Naloga: Kateri dve od spodnjih štirih rož sta strupeni? Obkroži ju!

Stran 28 – 30

Moja najboljša prijateljica je kranjska lilija Lili, s katero se pogovarjava ure in ure. Lili je res nekaj posebnega, je krasotica med gorskimi rožicami. Ima prepoznavne nazaj zavihane cvetove oranžne barve, v višino zraste tudi do enega metra, steblo pa lahko krasi tudi več čašastih cvetov. Lili spada med zavarovane rastline, kar pomeni, da jo je v naravi prepovedano trgati ali uničevati.

Lili, Lili, ali še vedno spiš?

Aaaaa, Špičko, kaj me budiš tako zgodaj?

Lili, ni zgodaj, je že popoldan, le ti si taka zaspanka, da bi cele dneve prespala.

No, potem pa je res že čas, da se zbudim in pretegnem svoje liste. Ali ti je Mirko povedal, kakšne težave ima?

Ne, nič mi ni rekel. Kaj mu pa je?

Njemu nič ni. Mravlje so se naselile v njegovi bližini. Sedaj pa ga žgečkajo po steblo in cvetu ter mu ne dajo miru. Revček ne more spat in res ne ve, kaj naj naredi.

Eh, ne skrbita zame, je že vse v redu. Sem se z mravljami lepo pogovoril in se dogovoril, da me ne bodo več žgečkale, v zameno pa jim bom dal malo svojega cvetnega prahu.

Me veseli, da to slišim, Mirko. Vidva z Lili se kar pogovorita, jaz moram naprej pripovedovat zgodbo.

Naloga: Nariši Lili!

Stran 31 - 32

Mirko je alpski kosmatinec in ima posebno značilnost, po kateri je tudi dobil ime. Njegov cvet je bele barve, ko pa odcveti, se cvet spremeni v dolge kosmate plodove, ki so podobni lovkam hobotnice. Je prava pojava, ki jo prepoznate že na daleč. Je

naš planinski norček, saj mu vragolij, ki jih počene s svojimi lovkami, in vicev nikoli ne zmanjka. Po zabavnosti mu sledi pogačica Sončica, ki je vedno nasmejana in poskrbi, da smo tudi mi dobre volje. Sončica ima vitko in dolgo steblo, njen cvet pa je take barve kot sonce. Mirko in Sončica nista zavarovani rastlini, vendar to še ne pomeni, da ju lahko vsepovprek trgate. Rožice, gorske in one v dolini, so najlepše v svojem naravnem okolju, zato jih ne trgajte in ne uničujte.

Naloga: Kakšne barve je pogačica Sončica? Nariši Mirkota!

Stran 33

Ne smem pozabit na Francija, ki je malo samovšečen in zagledan vase, zato mu vsako laskanje dobro dene. Res pa je, da je nekaj posebnega – njegovi temno modri čašasti cvetovi res izstopajo iz zelene preproge gorskih trav. Franci je Clusijev svišč, mnogi pa mu rečejo kar encijan in je, poleg planike, ena najbolj prepoznavnih rož naših gora. Ime je dobil po znanem botaniku Carolusu Clusiusu, ki je živel v daljnem 16. stoletju in je med prvimi raziskoval gorske rože. Ker je odkril veliko novih rož, se jih nekaj, med drugimi tudi Franci, imenuje po njem.

Vprašanje: Tudi Franci spada med zavarovane rastlinske vrste. Kaj to pomeni?

Stran 34 - 38

Poglej, poglej, kdo se je zbudil! Ruško, kako, da si ti danes toliko časa spal? Pozdravljen, Špičko. Takrat, ko si ti dremal, sem otrokom pripovedoval o tebi in tem, kako dober prijatelj si. Poleg tega sem jim povedal tudi zgodbo o Podrti gori. Pripovedovanje me je tako zelo utrudilo, da sem kar zadremal. Upam, da nisi hud zaradi tega?

Ah, kje pa. Vesel sem, da si mi pomagal pri pripovedovanju.

Veš, Špičko, zgodbe o Zlatorogu jim pa še nisem povedal. Ne dvomim, da bi jo otroci z veseljem slišali. Ali ni tako otroci?

Če je pa tako, potem pa kar začnimo. Takole gre. Komna je bila nekoč planinski raj, v katerem so bivale dobrosrčne bele žene. Prikazovale so se tudi v dolini, kjer so pomagale revežem v stiskah in ženam pri porodu. Izogibale so se njihovim zahvalam. Če se je kdo pomotoma ali iz predrznosti približal njihovim bivališčem na visoki planoti, so ga prestrašile s plazovi, kamni, nalivi ali točo. Bele žene so imele bele koze, ki jih je vodil velik bel kozel z zlatimi rogovi - Zlatorog. Kadar je bil ranjen, je iz njegove krvi zrastle triglavske rože. Ko jo je Zlatorog zaužil, je takoj ozdravel in bil spet pri močeh. Njegovi zlati rogovi so bili ključ do skritih zakladov pod goro Bogatin, ki jih čuva stoglavi zmaj.

Seveda se je našel nekdo, ki ga je skriti zaklad pod Bogatinom zamikal. Trentarski lovec, ki je slovel kot najboljši lovec daleč naokrog, se je odločil, da bo ubil Zlatoroga in tako prišel do zaklada. Z njim bi si priboril nazaj ljubezen krčmarjeve hčerke. Lovec in krčmarjeva hči sta se imela rada. Ker pa ji lovec ni nikoli ničesar poklonil, sta se sprla, deklica pa je zato sprejela snubitev bogatega beneškega kramarja, ki ji je že ob prvem snidenju podaril biserno ogrlico. Tako se je trentarski lovec v spremstvu sumljivega Zelenega moža podal v goro, kjer je ustrelil Zlatoroga. Z Zelenim možem sta mu sledila do strme pečine, kjer sta našla najlepše triglavske rože, kar sta jih kdaj videla. Trentarski lovec je že želel opustiti svoj namen, vendar ga je Zeleni mož zbadal in podpihoval. V tem času pa je Zlatorog že pojedel nekaj zdravilne rože in spet je bil pri močeh. V svojem besu je porinil lovca preko pečine. Njegovo truplo je drugo pomlad prineslo v dolino, v rokah pa je držal šopek triglavskih rož. Zlatorog in

bele žene so takrat Komno za vedno zapustile. S seboj so vzele tudi bele koze. Raj se je spremenil v kamnito melišče, saj je Zlatorog v svoji jezi vse porušil. Še danes se v skalovju poznajo sledovi njegovih rogov. Pod Bogatinom, ki ga boste videli, če se povzpnete po poti, ki vodi do Bogatinskega sedla, pa se še danes poznajo brazde, kjer so ljudje kopali in iskali zaklad, a ga še niso našli.

Vprašanje: Kaj je nauk zgodbe o Zlatorogu? Nariši Zlatoroga!

Stran 39 - 41

Veste, dragi otroci, na planini, pa tudi drugod po hribih, veljajo neka pravila obnašanja oziroma planinski bonton, ki skrbi za to, da nas ljudje ne nadlegujejo ali uničujejo, ampak le občudujejo. Najbolje, da ga kar preberemo:

- Gorskih rožic in drugih rastlin se ne uničuje in ne trga.
- Gorskih živali, ki so že tako dovolj plašne, se ne vznemirja.
- Naravo ter naravno in kulturno dediščino se spoštuje in občuduje, ne uničuje.
- Na planinah in po gorah se ne zganja hrupa, ampak se lepote narave občuduje v tišini.
- Smeti se ne odmetava, ampak se jih odnese v dolino.
- Hodi se po označenih planinskih poteh.
- Kamenja se ne proži.
- Kurjenje ognja v gore ne sodi.

Lepo je, da imate tudi do drugih planincev spoštljiv odnos, lepa pa je tudi tradicija pozdravljanja v gorah – tisti, ki gredo s hriba, pozdravijo tiste, ki gredo na hrib, oziroma mlajši pozdravljajo starejše.

Zelo bom vesel, če boste upoštevali ta pravila, saj bomo le tako lahko še naprej živeli v sožitju. Če nas boste trgali in uničevali, ne bo nič ostalo za zanamce, pogled na nekoč lepo in cvetočo planino, pa bo kaj žalosten. Veliko mi bo pomenilo, če mi boste pomagali ohranjati gorsko naravo, da nas boste lahko še naprej občudovali in uživali v pogledu na cvetoče rože in mogočne gore. Predvsem pa se držite tega, da v planine in gore ne hodimo zato, da bi uničevali in bili slabe volje, ampak da bi občudovali, se sprostili v prelepi gorski naravi, uživali v vonjih gorski rožic ter da bi bili preprosto veseli in srečni.

Tako, otroci, sonce že zahaja za gore, kar pomeni, da se bom tudi jaz počasi potopil v svet sanj. Vesel sem, da ste me poslušali, predvsem pa upam, da ste ob moji zgodbi uživali in se tudi kaj novega naučili. Uživajte v lepotah, ki vas obdajajo in se kmalu spet vidimo. Lep planinski pozdrav!

Naloga: Koga vse si spoznal v Špičkovi zgodbi? Naštej čim več rastlin in živali iz zgodbe! Kdo ti je najbolj prirasel k srcu?

KONEC

2.4 Pravljična pot po Planini na Kraju

Prvotni namen naloge je bil predstaviti lepote, zgodovino in posebnosti Planine na Kraju v knjižici, nato pa mi je mentorica Marjeta Keršič Svetel predlagala, da bi bila zgodba macesna Špička dobra osnova za ureditev krožne pravljíčne poti. S predlogom sem se takoj strinjala in bila nad njim zelo navdušena. Vendar se pri tem takoj pojavi težava, saj je za kakršenkoli poseg v Triglavskem narodnem parku, pa če je še tako majhen in diskreten, potrebno dovoljenje uprave parka. V zvezi s postavitvijo pravljíčne poti sem že pisala direktorju Martinu Šolarju, ki se je na moj predlog odzval pozitivno. Med drugimi je zapisal: »Ideja o pripovedki je luštna, želim, da jo udejanite.« Napisal je, kaj moram pripraviti, nato pa se bova dogovorila za sestanek, na katerem mu bom podrobneje predstavila idejo o pravljíčni poti. Tako da so prvi odzivi na seminarsko nalogo pozitivni, kar me zelo veseli.

Poseg v naravo na Planini na Kraju bi bil z ureditvijo krožne pravljíčne poti minimalen, saj bi posamezne točke (bilo bi jih od 8 do 10) označila z majhnimi količki, na katerih bi bile številke ali manjši tablice. Obiskovalci bi sledili zemljevidu v knjižici, s pomočjo količkov pa bi vedeli, na kateri točki se nahajajo in kaj dejansko gledajo oziroma o čem berejo. Dobrodošle bi bile tudi manjše klopi, kamor bi se lahko usedli ter otrokom v miru brali zgodbo macesna Špička.

Za ureditev pravljíčne poti si bom še naprej prizadevala. Upam, da bo s pomočjo TNP-ja tudi dejansko ugledala luč sveta ter da bodo mlajši in starejši planinci radi hodili po njej ter se obenem kaj novega naučili.

Knjižico **Macesen Špičko pripoveduje** bom za vzorec oblikovala in naredila sama, nato pa upam, da mi bosta prisluhnili in pomagala tudi PD Lj-Matica in PD Srednja vas v Bohinju, saj bi se knjižica za simbolično ceno (2 eur) prodajala v njihovih postojankah, v Domu na Komni in Koči pod Bogatinom. Znesek od prodaje knjižice bi se uporabil za urejanje in vzdrževanje pravljíčne poti. Knjižico si bo možno ogledati že na zaključku tečaja za VGN, ki bo konec septembra/začetek oktobra na Valvasorjevem domu pod Stolom.

3 ZAKLJUČEK

Upam, da mi je s seminarsko nalogo uspelo pokazati, kaj čutim do gorske narave in gora ter kaj mi pomeni Komna in njene lepote. S Špičkovno zgodbo in knjižico sem želela vsaj del svojih občutij, znanj in doživetij prenesti na bralca. Želela sem, da bi ta košček gorske narave videli skozi moje oči oziroma skozi oči macesna Špička.

Po drugi strani pa bi želela ta svet in njegove lepote za vedno skriti in obdržat zase. Vendar vem, da lahko to dosežem tudi na drugačen način – ta, ki ga imate pred seboj. Naravo se lahko ohranja tudi tako, da se o njej piše na način, da jo bodo ljudje želeli zavarovat in ohraniti za zanamce. In mislim, da mi je to uspelo – tudi zato, ker zgodba apelira na čustva mladih in starih. Otroci bodo želeli obvarovat Špička in njegove prijatelje, starši pa jih bodo pri tem spodbujali in razumeli.

Naj za konec razkrijem še razlog, zakaj želim, da otroci poznajo lepote Planine na Kraju. Ko sem bila stara 11 let, sem med dopustovanjem na Komni spoznala fotografa Francija, ki je za PD Srednja vas fotografiral Kočo pod Bogatinom in okolico, slike pa so nato uporabili za razglednice – na eni izmed njih sem tudi jaz. V dneh, ko sva se s Francijem družila in raziskovala lepote Planine na Kraju, sem vzljubila gore in lepoto gorske narave. In posledično sem začela uživati v hoji v gore.

Skoraj vse, kar vem o planini, mi je povedal Franci. Na pravi način mi je znal približati zanimivosti in zgodovino planine. S seminarsko, s Špičkovno zgodbo in knjižico pa želim enako narediti tudi sama – znanje, zanimivosti in lepote prenesti na druge. Če je zgodba Planine na Kraju pritegnila mene, potem bo verjetno še koga. In ga tudi spodbudila k ohranjanju gorske narave – in to je v končni fazi tudi vse, kar si želim.

4 VIRI IN LITERATURA

- Benedik Franc in Butkovič Tomaž (1990): Gorenjski kraji in ljudje VI. V prvi svetovni vojni. Kranj: Gorenjski muzej.
- Gregori Janez in drugi (2006). Narava v gorskem svetu. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- Lippert Wolfgang in Wraber Tone (1990). Alpske rastline nad gozdno mejo. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Poljanec Andraž (2008). Bohinj: planinsko-izletniški vodnik. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- Rapoša Kazimir (1990). Slovenske planinske koč. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Skoberne Peter (1989). Triglavski narodni park. Ljubljana: Cankarjeva založba.

PRILOGA: Predstavitev likov v sliki

MACESEN ŠPIČKO

SRČKI V SKALI

MRAZIŠČE LUKNJA NA LEPI KOMNI

PLAZ NA POTI PROTI BOGATINSKEMU SEDLU

GORSKA SINIČKA MARIČKA

PLANINSKA KAVKA ZGAGA

RUŠEVJE RUŠKO IN MACESEN ŠPIČKO

PODRTA GORA

GAD POLDE (slikan na Planini na Kraju)

LISIČKA ZVITOREPKA

MEDVED GODRNJAVKO

SVIZEC

MATERINA DUŠICA

ALPSKI RANJAK (skupaj s Clusijevim sviščem in srčastolistno mračico)

ZELENA ČMERIKA

OZKOLISTNA PREOBJEDA

KRANJSKA LILIJA LILI

ALPSKI KOSMATINEC MIRKO

POGAČICA SONČICA

CLUSIJEV SVIŠČ FRANCI

